

De dans- en zanggroepen van Terschelling

Verslag van een veldonderzoek III (slot)

Ate Doornbosch

Marleen van Winkoop-Deurvorst

De samenstelling van de groepen

Al bij de verkenning van ons werkterrein kregen wij de indruk dat in de regio Oost, het deel van Terschelling dat op het oog het minst beïnvloed is door toerisme en vestiging, het aandeel van de immigranten in het zingen en dansen groot is. Het aan de enquête ontleende cijfermateriaal bevestigde die indruk (vgl. fig. 1 met fig. 2 en 3; fig. 4 met fig. 5)¹. Wij hebben getracht in de notulen en jaarverslagen van de dansgroep Oost en door middel van gesprekken met huidige en vroegere leden en bestuursleden na te gaan hoe het komt dat de import hier meer dan in de groepen van Midsland en West-Terschelling op de voorgrond kon treden.

De ontwikkeling van de dansgroepen is niet zonder problemen verlopen. De verenigingsarchieven tonen aan dat succes en enthousiasme in 1949, tijdens de eerste demonstraties, groot waren en enkele jaren later geleidelijk afnamen. In het begin van de jaren zestig lag het aantal leden dat de oefenavonden in Oost bezocht soms beneden de tien en men heeft zich moeten afvragen of het zin had door te gaan. De stukken geven geen duidelijke verklaring voor de terugval. We menen uit de interviews te mogen afleiden dat de malaise voor een deel te wijten

¹ Van de ongeveer 225 dansers en zangers die ten tijde van de enquête in de groepen actief waren, leverden 157 (70%) een ingevulde lijst in. Het tijdstip van het schriftelijk onderzoek was niet al te gelukkig gekozen; het aantal deelnemers aan de activiteiten van de groepen liep terug. Een verklaring hiervoor is te vinden in het feit dat veel leden druk bezig waren met de voorbereidingen op het naderend hoogseizoen, en in de vermoeidheid die zich manifesteerde aan het eind van de winter, die voor de Terschellinger een concentratie van feesten betekent.

Om vergelijkingen tussen de verschillende categorieën te kunnen maken, hebben wij de verzamelde gegevens zoveel mogelijk in procenten weergegeven. Daardoor wordt versluisd dat het aantal leden per categorie klein is. Het is veelal lager dan het cijfer waarmee ze in procenten worden vertegenwoordigd.

Het aantal leden van de zanggroep Oost, dat een vragenlijst had ingevuld, was zeer gering. Wij bezochten daarom 36 zangers, die door de leiding tot de actieve leden werden gerekend, om hun gegevens aan het enquêtemateriaal te kunnen toevoegen. Uit deze en andere interviews menen we te mogen afleiden dat het resultaat van de zich nu tot 193 actieve leden uitstreckende enquête (ruim 85% van het totaal aantal actieven) representatief is voor de situatie in het voorjaar van 1976. Waar toch nog twijfel is gerezen, hebben wij dat in deze aflevering vermeld.

was aan het feit dat men geen kans zag iets nieuws te ondernemen na de boeiende periode van opbouw van het repertoire en voorbereiding op het demonstratiedansen. De oefenavonden verloren bovendien aan betekenis doordat er bijna geen nieuwe leden waren die 'ingewerkt' moesten worden. Het ontbreken daarvan had verschillende oorzaken. De oprichters en dansers van het eerste uur vormden een zo hechte eenheid dat het voor jongeren niet aantrekkelijk was als enkeling toe te treden. Een in het eind van de jaren vijftig door de destijds bestaande jeugdgroep ondernomen poging om zich kollektief bij de groep van volwassenen aan te sluiten, mislukte eveneens. De jeugdgroep was samengesteld uit jongeren van Midsland en Oost. Formalistische opvattingen in verband met de grenzen tussen de regio's, die in die tijd nog zwaar wogen, stonden de opneming in de weg. Een derde verklaring voor het gebrek aan nieuwe leden is de omschakeling van het boerenbe-

aut. 40% all. 60%

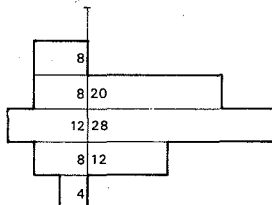

fig. 1 Dansgroep Oost

aut. 65% all. 35%

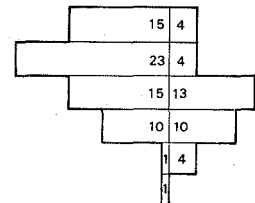

fig. 4 Zanggroep Oost

aut. 79% all. 21%

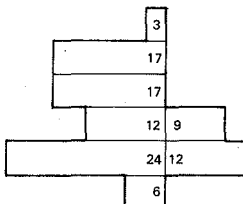

fig. 2 Dansgroep Midsland

boven 65 jr
56-65 jr
46-55 jr
36-45 jr
26-35 jr
beneden 26 jr

boven 65 jr
56-65 jr
46-55 jr
36-45 jr
26-35 jr
beneden 26 jr

aut. 53% all. 47%

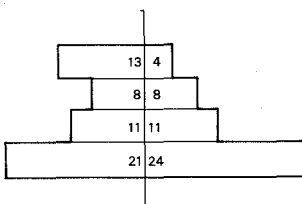

fig. 3 Dansgroep West

aut. 75% all. 25%

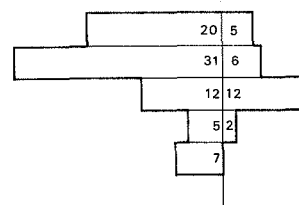

fig. 5 Zanggroep West

Leeftijdsopbouw en verhouding autochtonen-allochtonen in procenten

drijf naar de toeristenverzorging, die juist in die jaren velen in de lagere en middelbare leeftijdsgroepen in beslag nam².

De dansgroep Oost kwam de inzinking te boven door de toetreding van een groepje enthousiaste alloctonen dat op den duur zelfs bestuursleden en speellieden leverde. Deze import stimuleerde de autochtone jongeren, maar ook de ouderen. Alle dansen van het met zorg opgebouwde repertoire moesten met de nieuwe leden worden ingestudeerd, en daarbij waren de oudere dansers onmisbaar. Bij het klimmen der jaren echter verschenen de oudsten minder frekwent op de dansvloer. Het voortbestaan van de groep werd hoe langer hoe meer afhankelijk van de nieuwe leden. Een groot deel van de aanwas werd gevormd door niet-eilanders. Volgens de uitslag van de enquête was in het voorjaar van 1976 hun aandeel in het bestand van actieve leden 60%³, een percentage dat eerst recht imponeert als men bedenkt dat de import zich voornamelijk in West-Terschelling en Midsland had gevestigd⁴. Het aandeel van de allochtone dansers was daar tezelfdertijd resp. 47% en 21%.

Het instandhouden van zowel een dansgroep als een zanggroep is voor de oostelijke regio met zijn gering aandeel in het bevolkingstotaal (ca. 15%) een zware belasting. Weliswaar wordt die voor een deel opgevangen door de uit Midsland en West komende zangers (iets meer dan de helft van de zanggroep Oost), maar de regio Oost heeft daarnaast de inzet van 9 à 10% van de eigen bevolking nodig om beide groepen te

² Ongunstige factoren waren waarschijnlijk ook de motorisering van het verkeer, die de jongeren de gelegenheid bood hun vertier in West-Terschelling te zoeken, en de toegenomen mogelijkheden om een opleiding aan de wal te volgen.

³ Dit cijfer is wellicht een beetje geflatteerd. Wij hebben namelijk de indruk dat het percentage van de autochtone leden die geen lijst invulden in de oostelijke regio hoger was dan elders op het eiland.

⁴ Bevolkingsverloop in de verschillende dorpen.

	1964	1966	1968	1970	1972	1974	1976
West-Terschelling	2166	2247	2363	2516	2515	2598	2683
Hee	29	27	27	28	26	28	24
Kaart	16	18	15	11	11	13	12
Kinum	49	55	44	42	45	46	39
Baaiduinen	108	122	129	136	137	136	135
Seerijp	12	16	13	16	18	20	22
Midsland	493	546	598	580	678	665	653
Landerum	104	110	118	90	104	108	111
Formerum	269	283	286	306	283	281	270
Lies	157	155	160	160	162	167	154
Hoorn	248	244	258	271	281	290	317
Oosterend	145	140	150	138	136	132	122
Totaal	3796	3963	4160	4294	4396	4488	4542

(Bron: Gemeente Terschelling)

Het vestigingsoverschot komt voornamelijk tot uiting in de bevolkingstoename van de belangrijkste woonkernen in de afzonderlijke regio's (West-Terschelling, Midsland en Hoorn).

kunnen handhaven⁵. De noodzaak zoveel inwoners bij het zingen en dansen in te schakelen, maakt het begrijpelijk dat juist in Oost de medewerking van de import in dank werd aanvaard⁶.

De dansgroep van Midsland beleefde kort na die van Oost een terugval. Men kon in de regio Midsland, waar ruim een kwart van de eilandbevolking woont, voldoende belangstelling wekken om tot een geleidelijk herstel te komen. Aanvankelijk bestond de nieuwe aanwas hoofdzakelijk uit autochtonen. Pas de laatste jaren begint het vestigingsoverschot zich af te tekenen in de lagere leeftijdsgroepen van de allochtonen (fig. 2).

In West-Terschelling, waar men voor de werving kon putten uit nagenoeg 60% van de eilandbevolking en waar al zeer spoedig immigranten een aandeel hadden in de activiteiten, baarde een lichte tijdelijke teruggang nauwelijks zorgen.

In de zanggroepen zijn de oudere autochtonen sterker vertegenwoordigd dan de overige categorieën. In de zanggroep Oost was het aandeel van de eilanders boven 55 jaar 38%, en in de zanggroep West zelfs 51% (fig. 4 en 5). Het ligt voor de hand dat in de zanggroepen, waar een slechts geringe lichamelijke inspanning wordt gevergd, veel meer ouderen te vinden zijn dan in de dansgroepen. Dat deze ouderen autochtoon zijn, is voor een deel te verklaren uit het feit dat in de hogere leeftijdsgroepen van de eilandbevolking minder import voorkomt dan in de lagere⁷. De verschillen in motivatie tussen autochtonen en allochtonen spelen eveneens een rol.

Motivatie

Aan het slot van aflevering I (Volksk. Bull. 3,2, december 1977) vermeldden wij dat een groot deel van de geënquêteerden het behoud van de Terschellinger dansen en liederen vooropstelde bij de beantwoording van onze vraag 'Wat zijn voor U de voornaamste redenen om mee

⁵ In Midsland neemt ongeveer 5½% van de bevolking deel aan de zang- en dansactiviteiten. In West-Terschelling tussen de 3½ en 4%.

⁶ De inmenging van de allochtonen werd niet door iedere eilander op prijs gesteld. Een enkeling heeft die ervaren als bemoeienis van buitenaf en trok zich terug als de invloed van de immigranten naar zijn oordeel te groot werd. In het algemeen echter heeft de snelle groei van het aandeel van de allochtone bevolking in de dans- en zanggroepen niet tot moeilijkheden geleid.

⁷ Integratierapport Stedebouwkundige Studiegroep T.H. Delft 1973: 'Het aandeel van de categorie 15-39 jarigen is zowel relatief als absoluut gegroeid, terwijl het aandeel van de groep 40-64 jarigen relatief minder geworden is. Dit wijst erop dat een groot deel van de immigranten in de leeftijdsgroep 15-39 jarigen thuis hoort (...)' (vgl. tabel in noot 4).

te doen aan die groep(en)?⁸. Daarnaast werden 'gezelligheid' en 'liefhebberij' als belangrijkste motieven opgegeven⁹. De percentages hadden betrekking op het totaal van de dansers en zangers. Bij verdere ontleding van het cijfermateriaal blijkt onder meer dat het 'behoud' voor de autochtonen zwaarder weegt dan voor de allochtonen. Dat komt vooral tot uiting bij de zangers: 54% van de autochtonen gaf het behoud als voornaamste motief op tegen slechts 26% van de allochtonen. In de dansgroepen is het verschil veel geringer.

Antwoorden op de vraag 'Wat zijn voor U de voornaamste redenen om mee te doen aan die groep(en)?' (in procenten van het aantal lidmaatschappen per categorie¹⁰).

	totaal voor alle lidmaatschappen		totaal voor		zanggroepen		dansgroepen	
	aut.	all.	aut.	all.	aut.	all.	aut.	all.
behoud	40	47	29	54	26	39	32	
gezelligheid	29	24	38	16	26	33	47	
liefhebberij	16	11	26	7	36	15	18	
andere antwoorden	2	3	0	4	0	2	0	
geen antwoord	13	15	7	19	12	11	3	

Wij konden tijdens onze bezoeken waarnemen dat men in de zanggroepen meer dan in de dansgroepen te maken krijgt met praktische problemen ten aanzien van het behoud. De dansers hebben een vast, verstaend repertoire. Zij kunnen daar niets meer aan toevoegen; in de dansgroepen is men voornamelijk bezig met zaken van danstechnische en organisatorische aard. In de zanggroepen daarentegen werkt men onder leiding van enkele op de voorgrond tredende leden voortdurend aan de uitbreiding van het repertoire. Men rekonstrueert teksten met behulp van oude liedschriften, maakt opnamen bij bejaarde eilanders die zich liederen of liedfragmenten herinneren, laat de resultaten op de bijeenkomsten horen en studeert de nieuwe aanwinsten in. Dat alles

⁸ De beantwoording van de vraag leverde zeer uiteenlopende korte formuleringen op, die voor het overgrote deel zonder moeite konden worden ondergebracht in een van de volgende categorieën:

a. voor het behoud (van de Terschellinger liederen en/of dansen).

b. voor de gezelligheid.

c. uit liefhebberij.

Ongeveer een vijfde van de geënquêteerden gaf 'behoud' en 'gezelligheid' als gelijkwaardige motieven op. We hebben deze antwoorden verdeeld over de categorieën a en b.

⁹ Bij 'liefhebberij' brachten wij de antwoorden onder van de leden voor wie het feit dat ze graag zingen en dansen de voornaamste reden is om de groepen te bezoeken.

¹⁰ Van de 157 geënquêteerden waren er 128 lid van één groep, 26 van twee groepen en 3 van drie groepen. Voor het maken van vergelijkingen tussen de verschillende categorieën was het noodzakelijk ons te baseren op de gegevens per lidmaatschap in plaats van op de gegevens per geënquêteerde. De percentages in de kolom 'totaal voor alle lidmaatschappen' wijken daardoor af van de aan het slot van aflevering I (Volksk. Bull. 3,2, december 1977) gegeven cijfers.

gebeurt met een grote toewijding die blijkens de antwoorden van de autochtonen bij hen in de eerste plaats voortkomt uit zorg om het behoud. De liederen zijn, hoe fragmentarisch soms ook, langer in de herinnering blijven leven dan de dansen. Ze konden op elk willekeurig tijdstip door de ouderen ten gehore gebracht en door de jongeren gememoriseerd worden, terwijl het dansen een speciale plaats en gelegenheid vereiste. Voor de oudere eilanders vertegenwoordigen de liederen dan ook – meer dan de dansen – een deel van hun jeugd. Ze roepen herinneringen op aan Terschelling ‘zoals het vroeger was’. Dit stimuleert hen de zangavonden te bezoeken en bij te dragen tot de rekonstruktie en het behoud van het liedmateriaal. De van de wal afkomstige zangers, die minder emotioneel betrokken zijn bij de Terschellinger liederen, verklaren hun medewerking voor een groot deel uit liefhebberij. Tijdens de interviews bleek de gezelligheid zowel bij de allochtonen als bij de autochtonen die respectievelijk ‘liefhebberij’ en ‘behoud’ invulden als belangrijk tweede motief te fungeren.

In de antwoorden van de dansers treedt de ‘gezelligheid’ meer op de voorgrond. Een dansavond onderscheidt zich van een in alle rust verloopende zangavond door afwisseling en beweeglijkheid. Alle leden komen met elkaar in aanraking; er wordt gedanst, gepraat, gedronken en gezongen. De allochtonen, van huis uit niet gewend aan het isolement dat het wonen op een eiland, zeker in de winter, met zich meebrengt, hebben kennelijk een grote waardering voor dit geheel van activiteiten. Bijna de helft van hen gaf de gezelligheid als belangrijkste motief op.

Men kan zich afvragen waarom zoveel nieuwe Terschellingers juist in de dansgroepen de gezelligheid zoeken, en niet in een van de vele andere verenigingen op het eiland. Nieuwkomers zullen immers proberen in de hun in vele opzichten vreemde omgeving situaties te vinden waarin ze zich ‘thuis’ voelen. Lukt dat niet dan kunnen ze trachten de nieuwe omgeving zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met de vroegere, bijvoorbeeld door nieuwe verenigingen op te richten of hun invloed aan te wenden via de gemeentepolitiek. Zij kunnen echter ook proberen zichzelf aan te passen door zich zoveel mogelijk met de autochtonen te vereenzelvigen en zich bij hun gemeenschap aan te sluiten waar die zich duidelijk manifesteert. De in de dansgroepen aanwezige allochtonen zijn volgens ons bezig aan het laatste. Zij hebben de autochtonen opgezocht waar die het meest actief waren en het meest Terschellings leken.

32% van de allochtone dansers gaf het belang van het behoud als eerste motief voor het lidmaatschap op. Dit percentage is opmerkelijk hoog. Het overtreft dat van de overeenkomstige categorie in de zanggroepen, terwijl juist dáár de leden voortdurend gekonfronteerd worden met activiteiten in het belang van het behoud. Wij menen dat veel allochtonen zich door de participatie aan het dansen, dat zij als een meer spektakulaire uitingsvorm van de Terschellinger identiteit ervaren dan

andere verenigingsactiviteiten (waaronder het zingen), als Terschelling-ers in het autochtone gezelschap voelen opgenomen. Hun streven naar aanpassing heeft sukses gehad, en met de autochtonen voelen zij zich verantwoordelijk voor de voortzetting van de danstradities.

Een vergelijking met de beantwoording door de autochtone dansers is niet goed mogelijk. De cijfers lijken de veronderstelling te wettigen dat het behoudsmotief voor hen zwaarder weegt dan de gezelligheid, maar bij de betrekkelijk geringe verschillen in de laatste twee kolommen is het hoge percentage niet antwoordende eilanders een waarschuwing tegen pertinente konklusies.

Noch in de beantwoording van onze vraag naar de motivatie noch tijdens de interviews werd het toerisme met het lidmaatschap van een dans- of zanggroep in verband gebracht. De dansers vinden het optreden voor badgasten aantrekkelijk omdat ze het publiek amuseren en tegelijkertijd hun Terschelling-identiteit kunnen onderstrepen. Het feit dat het demonstratiedansen noodzakelijk is om de verenigingskas op peil te houden, wordt van ondergeschikt belang geacht: men danst in de eerste plaats voor zijn eigen plezier.

Men is zich ervan bewust dat het demonstratiedansen een van de attracties van Terschelling is, maar de vraag of dat op zichzelf een reden is voor het bestaan van de groepen werd tijdens de interviews door iedereen zonder aarzelen ontkennend beantwoord¹¹. Ook bij de activiteiten van de zanggroepen in de zomer staat het eigen plezier in het zingen voorop.

Nabeschuwing

Een van de indrukken die wij bij de veldwerkbezoeken in het hele land hadden gekregen omtrent het overleveringsproces, werd tijdens het onderzoek op Terschelling bevestigd. In de tijd waaraan onze zegslieden herinneringen hebben, werd bij de voortzetting van zang- en danstradities een sleutelpositie ingenomen door een klein aantal mannen en vrouwen. Dat waren door hun voordracht en repertoire opvallende zangers, een of meer speellieden, een paar gangmakers bij het dansen en enkele minder op de voorgrond tredende leden van de gemeenschap die door het aanleggen van liedschriften de overlevering waarborgden. Zonder zich van hun bijzondere betekenis in het overleveringsproces bewust te zijn, hielden zij de interesse voor de liederen en dansen in bredere kring gaande. Dat maakte het mogelijk dat het zingen en dansen door iedereen werd ervaren als een vanzelfsprekend onderdeel van het dagelijkse leven. Het had daarin verschillende functies, waarvan de

¹¹ Bij de oprichting van de dansgroepen is het toerisme in het geheel niet in de overwegingen betrokken (zie afl. 1 van dit artikel; Volksk. Bull. 3,2, december 1977).

meeste in de loop van enkele tientallen jaren verloren gingen¹².

Het opmerkelijke van Terschelling is, dat het ook daar ingetreden funktieverlies gekompenseerd kon worden. Dat gebeurde eveneens door toedoen van weinigen. Hun slagen is te danken aan verschillende omstandigheden. Maatschappelijke veranderingen en technische vindingen hadden op het eiland een minder onmiddellijke en sterke uitwerking dan op het vasteland. Het betrekkelijke isolement van de eilandbevolking bracht met zich mede dat men zowel in het werk als voor het vermaak in de eerste plaats op elkaar bleef aangewezen. Het traditionele dans- en liedrepertoire had daardoor grotere overlevingskansen dan elders. Ook de bijzondere samenstelling van de Terschellinger bevolking was van betekenis. Door het bestaan van drie bevolkingsgroepen was een regionaal identiteitsbesef gegroeid, dat als reactie op de toenemende immigratie en het vreemdelingenverkeer overging in een algemeen Terschellinger zelfbewustzijn¹³. Het klimaat was gunstig voor pogingen om het eigen lied- en dansbezit te kultiveren en het is achteraf gezien niet verwonderlijk dat het initiatief tot het oprichten van dans- en zanggroepen succes had¹⁴.

Al veel eerder echter ontwikkelde men activiteiten die de handhaving van tradities, zij het in een andere kontekst geplaatst, ten goede kwamen. Het 'op 'e riid-gaan', een van de belangrijkste gelegenheden om te zingen en te dansen, kan als voorbeeld dienen. De Midslander meester Schroo, door Jaap Kunst in 1915 beschreven als 'den glunderen meester, de ziel van menig feest'¹⁵, wist deze traditie, die veel van zijn vroegere betekenis verloren had, lange tijd voort te zetten in de vorm van een voor zijn dameskoor 'Excelsior' georganiseerde feestelijke rijtoer. Hij zal zich daarbij wel hebben laten leiden door de wens om, met zijn gezag, de met het 'op 'e riid' gepaard gaande uitbundigheden in toom te kunnen houden. Wij vragen ons af in hoeverre hij er zich bovendien van bewust was dat hij door kompenzende maatregelen een gebruik in stand hield. Hij is in ieder geval in zijn hoedanigheid van gangmaker en organisator een schakel geweest in de ontwikkeling naar de huidige 'geleide traditie'.

Het tegenwoordige 'op 'e riid-gaan' vertoont overeenkomsten met de vorm die meester Schroo ruim zestig jaar geleden aan het gebruik gaf.

¹² Oorzaken van het funktieverlies waren de mechanisatie van de landarbeid, de komst van het elektrisch licht en de radio, de industrialisatie, de groeiende invloed van de kommercie op het amusement, de gestegen vervoersmogelijkheden en de toenemende emigratie.

¹³ Zie aflevering II, Volksk. Bull. 4,1, juli 1978.

¹⁴ Ameland verkeerde in vergelijkbare omstandigheden: eenzelfde isolement, een rij dorpen, twee bevolkingsgroepen en soortgelijke tradities. De laatsten waren echter, blijkens informatie van onze zegslieden op dat eiland, al niet veel meer dan herinneringen in de tijd dat Jaap Kunst bp het buureiland Terschelling een nog springlevende muzikale folklore aantrof.

¹⁵ Jaap Kunst, *Terschellinger volksleven*, 1e druk (1915), blz. 11.

Het dankt zijn bestaan mede aan Kunsts levendige beschrijving, door welke deze aangepaste vorm algemene bekendheid kreeg¹⁶.

Meester Schroo hield rekening met de veranderende omstandigheden: hij gaf een nieuwe functie aan een oud gebruik. Kunst onderkende die ontwikkeling nauwelijks toen hij zijn *Terschellinger volksleven* publiceerde. Hij signaleerde niet het funktieverlies maar alleen de in zijn ogen nootlottige gevolgen daarvan, en hij spoorde de Terschellingers krachtig aan zich daarentegen te verzetten¹⁷. 'Het boek', zei een van onze Terschellinger informanten, 'gaf een geweldige dreun op het eiland. De mensen zagen nu eens duidelijk hoeveel moois ze bezaten'. De dreun had evenwel niet direkt verstrekkende gevolgen. Eerst toen men in georganiseerd verband, en dus weer op grotere schaal, ging dansen en zingen, kon het boek volledig tot zijn recht komen als het 'eigen liedboek' van de Terschellingers, een van de bedoelingen die Kunst bij het schrijven ervan

¹⁶ Kunst schrijft over het 'op 'e riid-gaan': 'Oorspronkelijk was het wel een heidens midzomerfeest geweest, later gekerstend tot een rijdende processie, ter ere van Sint Jan, naar de op het Oostelijk deel van het eiland gelegen, nog steeds zo geheten, St. Janshoek, waar men zegt, dat toentertijd een beeld van die heilige stond; - na de Hervorming, bleef, ondanks de overgang, althans de vorm van het katholieke feest behouden. - De tweede Zondag na St. Jan (24 juni) was de traditionele datum, waarop de met bloemen getooide wagens 'naar Oostland' reden, om den heilige voorspoed en zegen bij de komende oogst af te smeken.

Moeder Ruig wist nog, hoe haar grootvader, die in 1790 op vrijersvoeten liep, haar verteld had, dat in zijn jeugd de achterste wagen een houten beeld meevoerde, dat ergens in de St. Janshoek in de grond werd geplaatst en waaromheen men dan danste. Nu weet men hier niet meer van, maar ook in zijn nieuwe vorm bleef op 'e-riid-gaan een der aantrekkelijkste genoegens van oud en jong.' (*Terschellinger volksleven*, 3e druk (1951) blz. 18).

De beschrijving komt grotendeels overeen met de gegevens die wij van zowel Ooster als Midlandse zegslieden kregen. Knop volgt in grote lijnen bovenstaande mededelingen omtrent de oorsprong van het 'op 'e riid-gaan' uit Midland en Oost (Gerrit Knop, *Schylgeralân. Een beschrijving van land en volk van het eiland Ter-Schelling*. Reprint van de uitgave Leiden 1946; Leeuwarden 1969 (= *Varia Frisica* 4) blz. 286). Over het 'op 'e riid-gaan' uit West zegt hij: 'Op 'e riid gingen families, ouders met hun kinderen, jonge meisjes (dan volgden de jonge mannen vaak te paard), paartjes, die vaak alleen voor deze gelegenheid elkaar hadden gevonden.' (*Schylgeralân*, blz. 278). Knop zwijgt hier over de processie als oorsprong. Wij vragen ons daarom af of die indertijd alleen in Midland en op het oostelijk deel van het eiland werd gehouden. Het lijkt ons in ieder geval waarschijnlijk dat ook daar, naast de uit de processie gegroeide vorm, het 'op 'e riid-gaan' als uitstapje-zonder-meer, zoals Knop dat voor West-Terschelling beschrijft, bekend was. Het tegenwoordige 'op 'e riid-gaan' vindt plaats op een willekeurig gekozen dag. Het wordt georganiseerd door scholen, bedrijven, gezelligheidsverenigingen en partikulieren. Als het een mooie warme dag is, gaan barbecue en bikini mee zoals een van onze informanten vertelde. Gezongen wordt er nog steeds, maar men beperkt zich niet tot het traditionele repertoire. Bevoorrechte op 'e riid-gangers hebben een speelman op de wagen.

¹⁷ 'Waar zijn uwe wintersche sledevaarten, waar uw vrolijke spinfeemen? Hebt ge er iets beters voor in de plaats gekregen? Neen? Maar waarom dan? O, Schellingers, houdt uw oude gebruiken, uw feesten en liederen in eere, zij zijn uw kostbaarst bezit. Denkt aan die zon- en zanglooze stads- en welhaast ook land-bevolkingen, geestelijk verarmd, kleurloos, verdord.

Laat leven uw liederen in mond en hart, en draagt ze als een kostelijk erfstuk over op wie na u komen. Gevoelt dat als uw plicht!' (*Terschellinger volksleven*, 1e druk (1915) blz. 39-40).

voor ogen had¹⁸. Het had echter voordien al bijgedragen tot de overtuiging dat men iets moest ondernemen om te voorkomen dat de oude dansen en liederen verloren zouden gaan.

Naast de autochtonen hebben de laatste jaren enkele allochtonen zich zeer ingespannen voor het behoud van de liederen en dansen en voor het handhaven van tradities die bij de uitvoering daarvan een sfeer van authenticiteit oproepen. Immigranten met interesse voor folkloristische verschijnselen vonden op het eiland authentiek materiaal van een gehalte en in een hoeveelheid zoals die op het vasteland niet meer voorkwamen. Ze troffen tegelijkertijd een door de activiteiten van de dans- en zanggroepen in het leven geroepen situatie aan die de mogelijkheid bood dit materiaal voor een bredere bevolkingslaag toegankelijk te maken.

Nu velen het repertoire grotendeels onder de knie hebben, is men ook buiten de georganiseerde groepen begonnen met zingen en dansen, thuis en bij elke passende gelegenheid die zich voordoet. Ook op de scholen wordt sinds kort aandacht besteed aan de Terschellinger liederen en dansen. De nieuwe generatie die daar en in de jeugdgroepen het zingen en dansen spelenderwijs leert, zal het wellicht in nog ruimere zin weten toe te passen. De huidige situatie is alweer bereikt door het toedoen van slechts weinigen: bestuursleden en speellieden, dansinstructeurs, liedverzamelaars en onderwijzers, autochtonen zowel als allochtonen. Zij werken, in onderling overleg en met hulp van velen, zeer bewust aan verdere integratie van de zang- en danstradities in het dagelijkse leven op Terschelling.

¹⁸ 'Wat hier volgt werd met een driedelig doel geschreven. Ten eerste, om een overzicht te geven van *wat* en *hoe* er op een bepaald tijdstip in een bepaalde streek gezongen werd en welke gebruiken er in zwang waren.

Ten tweede vindt mijn werk zijn rechtvaardiging in het feit, dat reeds zooveel, dat tot voor enkele decennia nog algemeen bekend was, plotseling en spoorloos verdween. Want de hier gegeven volkseigenaardigheden en liederen, zijn, schoon ze misschien grotendeels elders ook wel bekend zijn of althans waren, toch, naar ik meen, voor een belangrijk deel nog niet eerder genoteerd.

En ten derde wilde ik mijn Schellinger vrienden en allen, die verder nog mochten belangstellen in het Waddeneiland en zijn bewoners, een werkje geven, dat, naast een overzicht van de insulaire folklore, hun een soort eigen liedboek zou bieden. Vandaar het opnemen van eenige ook elders welbekende liederen, die, ware het alléén mijn streven geweest, iets geheel nieuws te leveren, achterwege zouden zijn gebleven.' (*Terschellinger volksleven*, 1e druk (1915) voorwoord).

Aan de grote invloed van het 'Kunsteboek' is een nadeel verbonden. Kunst ging bij de samenstelling ervan selektief tewerk. Het gevolg is dat het Terschellinger liedrepertoire door veel eilanders beperkter wordt geacht dan het in werkelijkheid is. Bovendien raadpleegt men voor de 'juiste tekst' dikwijls liever het boek van Kunst dan het eigen geheugen of de nog bewaarde liedschriften. Dit zal er zeker toe geleid hebben dat bepaalde liedvarianten in de afgelopen decennia zijn verdwenen.

Summary

In the last of three articles about the groups of folk-dancers and folk-singers on the island of Terschelling, the composition of the groups is dealt with. Attention is paid to the age of the members and to the level of participation in the groups' activities by newcomers to the island, which has increased considerably in recent decades. The motivation of the singers and dancers is studied comparatively, as is that of the newcomers and other members of both sorts of groups. Finally, an attempt is made to explain why the song and dance tradition has survived longer on the island than elsewhere in the country.

In the last few years a small group of newcomers and members of the indigenous population has attempted to increase integration of traditional singing and dancing into everyday life on Terschelling. These efforts have met with widespread support.